

ORTAÖĞRETİM KURUMU TERCİHİNDE ÖĞRENCİLERLE İLGİLİ FAKTÖRLERİN ETKİSİ

Gönül CENGİZ
Eğitim Bilimleri Uzmanı

Yrd.Doç.Dr. Özcan E.AKGÜN
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Bilg. Ve Öğr. Tek. Eğit. Blm.

Yrd.Doç.Dr. Osman TİTREK
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü

ÖZET

Bu araştırmada öğrencilerin orta öğretim kurumu tercihlerinde etkili olan bireysel faktörlerden okul türüne göre etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Adapazarı'nda 21 ortaöğretim kurumundaki 9. sınıf öğrencilerinden 523 kişi ile anket çalışması yapılmış, elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Okul türüne göre demografik farklılıkları belirlemek için iki değişkenli Kay-Kare testi kullanılmıştır. Okul tercihinde etki eden öğrencilerle ilgili faktörlerle ilgili verilerin analizinde Kruskal Wallis analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda okul tercihinde tüm okul türlerine göre benzer faktörlerin etkisi olduğu, en etkili faktörlerin kendilerinin ve ailelerinin istek ve beklentileri ile sahip olmak istedikleri meslek olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Tercihi, Ortaöğretim, Okul Türleri, İlköğretimden Orta Öğretime Geçiş

ABSTRACT

It is studied that to determine the student related factors which affects the students' choices of the high school, according to the types of the schools. When this aim questionnaire is applied on 523 9th grade students in 21 secondary schools in Adapazarı. These data are analyzed by SPSS programme. Kay-Kare Test is used to determine the demographic differences due to the types of the school. Kruskal Wallis analyze is used to analyze the student factors which affect the school choice. As a result of the findings, it is expressed that in the choices of the schools, similar factors are important. The most important factors are the students and their families' wishes and expectations, and the job which they want to have.

Keywords: School Choice, Secondary Schools, Secondary School Type, Transition From Primary School To Secondary School

1. GİRİŞ

Eğitim ve öğretim çocuğun doğduğu günden itibaren ailesinde başlayıp çevresinde ve okulda devam eden doğrudan hayatına yansiyarak süreklilik arz eden bir süreç olmaktadır. Çocuğun ailesini seçme şansı yoktur ama eğitim göreceği okulu seçme hakkı vardır. Eğitim ve öğretim alınacak okulların tercihinde şüphesiz ki en kritik basamağı orta öğretim kurumlarının tercihi oluşturmaktadır. Furkan (2003) öğrenim görülecek lise hakkında verilen kararı üç nedenden dolayı kritik olarak nitelendirilmektedir: Bunlardan birincisi, şu anda yürürlükte olan üniversite sınav sistemine göre öğrencilerin girebilecekleri meslekler, üniversite alanları öğrenim gördükleri lise türünden doğrudan etkilenmektedir. Aile ve öğrenci hangi lise türünde eğitim görüleceğine karar verdiğinde bir yandan da hangi meslek grubuna girebileceğine de karar vermektedir. İkinci olarak, farklı lise türlerinde öğrenim gören öğrencilerin ÖSS sınavındaki performanslarıdır. Üçüncüsü de ilk ikisinin bir sonucu olarak lise tercihinin bir gelecek tercihi anlamına gelmesidir. Birey bir meslek seçmekle, ileride yaşayacağı sosyal ve fiziksel çevreyi, ekonomik durumunu, ne kadar kazanacağını karşılıklı iletişim içinde olacağı insanları da seçmiş olmaktadır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda Türk Milli Eğitimi'nin Temel İlkeleri içinde 6.madde kapsamında fertler, eğitimleri süresince ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yönlendirilerek yetiştirilirler ifadesi ile yer almaktadır (MEB,2000). Türkiye'de yönlendirme uygulamaları ilköğretimi sekiz yıl kesintisiz ve zorunlu hale getiren 4306 sayılı kanunda "ilköğretimin son ders yılının (8.sınıf) ikinci yarısında öğrencilere ortaöğretimde devam edebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayabileceği yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgi vermek üzere rehberlik servislerince gerekli çalışmalar" hükmü ile açıklanmıştır (<http://yayim.meb.gov.tr>, 2005).

Bir ailenin sosyo-ekonomik düzeyi (SED), aile reisinin mesleği, geliri, taşınmaz mallar, evin bulunduğu muhit, aile üyelerinin yaşadığı sosyal çevre, toplum içerisindeki sosyal statüleri ile anne babanın eğitim düzeyince belirlenmektedir. Sık olarak kullanılan tek gösterge, babanın mesleğidir. Lean(1972) tarafından geliştirilen eğitimsel tercih teorisine göre ailesinin geliri düzenli ve istikrarlı olan bir çocuğun eğitim konusunda uzun vadeli hedefler oluşturması son derece doğaldır. Aksine babasının ve ailesinin geliri düzenli olmayan bu bakımdan yarın kaygısı içinde olan bir çocuğun kısa yoldan hayata atılması isteği daha baskın bir duygu ve tercih olmaktadır (Sönmez, 2000: 173). Sosyo-ekonomik düzeyin neden olduğu belirleyici etkenlerin okul başarısı üzerindeki etkisi göz önüne alındığında da başarısız öğrencilerin alt SED'den başarılı öğrencilerin ise orta ve üst SED'den geldikleri görülmüştür (Elmacıoğlu, 1998:132-134). Yüksek öğretimdeki öğrencilerin aile durumları araştırıldığında ise Ankara'daki yüksek öğrenim kurumlarında okuyan öğrencilerin yüzde 73-83'ü kentli ailelerden, yüzde 11-13'ü kasabalardan, yüzde 6-12'sinin köylerden geldiği ve genel olarak yüksek öğrenim

kurumlarında okuyan çocukların aile gelirlerinin de çoğunlukla Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülmüştür (Yörükoğlu, 1997:128).

Düşük gelirli aileler çocukların eğitim masraflarının yanında ulaşım masrafına pay ayıramamaktadır. Hatta pek çok aile çocuklarının yatılı eğitim almasını tercih etmektedir. Anadolu Öğretmen Liseleri ve İmam Hatip Liseleri'nde yatılı eğitim gören öğrenci ailelerine bakıldığında düşük gelirli köylü ve işçi aileleri olduğu görülmektedir. Kız öğrenciler evden uzakta farklı bir yere eğitim için yatılı olarak gönderilmek istenmez. Onun başarı ölçütü, iyi bir evlilik yapabilesine bağlanır. Erkeğin başarısı, iş ve meslek yaşamındaki konuma ve koşullarına göre hesaplanır. Bu düşünceye göre orta öğretim kurum tercihinde özellikle kız öğrenciler için orta öğretim kurumunun eve yakınlığı daha fazla önem taşımaktadır (Tezcan, 1997:140).

Gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlarda kadın eğitimi, erkeklere oranla daha düşük bir düzeyde kalmaktadır. Sanayileşmiş ülkelerde ilkökul üstü öğrenime devam bakımından kadınların aleyhine bir durum söz konusu olmaktadır. Türkiye'de ise 1923 yılından itibaren, kızların toplam öğrenciler içindeki oranlarının her eğitim düzeyinde yükseldiği, özellikle de sekiz yıllık zorunlu eğitime geçişle birlikte kız öğrenci sayısının arttığı ancak erkeklerle benzer düzeye ulaşamadığı görülmektedir (Gök,1999: 60). Kız çocuğun evdeki varlığı geçici olarak görülür. Oysa ki erkek çocuk ailenin temeli sayılır. Geleneksel toplumda da kızın geçiciliği düşüncesi ona eğitim maliyetini gereksiz kılmaktadır (Tezcan, 1997:140). Kadınların eğitim almalarındaki engellerin başında "Gayri Safi Milli Hasıla"dan eğitime ayrılan payın düşük oluşunun ve ailelerin de gücünün yetmediğinde kız çocuklarının eğitimini feda etmesinin olduğu belirmektedir (Tan,2000:40-44).

Aile eğitiminden toplumun beklediği en önemli hedefler, erkek çocuğunun baba mesleği ve davranışlarını; kız çocuğunun ise annenin davranışlarını benimseyip davranışa dönüştürmesidir. Ankara Yıldırım Beyazıt Sanat Enstitüsü'nde 1956-1971 yılları arasında tasdiknameli ya da belgeli olarak kaydolun öğrencilerin baba meslekleri incelendiğinde memur ve öğretmenlerin yüzde 34.08 ile birinci sırada, çiftçilerin yüzde 12.96 ile ikinci sırada, işçilerin yüzde 9.60 ile üçüncü sırada olduğu saptanmıştır (Tezcan, 1997:134-135).

Anne-babaların mesleki düzeyleri ne kadar düşüğe, çocuklarına sağladıkları eğitim de o derece azdır. Bunun yanı sıra anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe eğitime bakış açısı, tutumları farklılaşmaktadır. Çocuğunun okulla ilgili her türlü sorunuyla yakından ilgilenmektedirler. Ev ödevleri, okul tercihleri, arkadaş çevresi, ergenlik sorunları gibi pek çok durumda çocuğuna daha fazla yardımcı olabilmektedirler. Diğer yandan anne-babalar davranışlarıyla, eğitim düzeyleriyle sahip oldukları meslekleriyle çocukları için bir modeldir. Yapacakları doğru yönlendirmelerle de örnek oldukları çocuklarının orta öğretim kurumu tercihlerinde de belirleyici rol oynamaktadırlar (Tezcan, 1997: 99).

Türkiye'de eğitimsel ve mesleki arzu ve beklentilerin belirlenmesi ile ilgili sınırlı sayıda çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların ortak sonuçlarına göre,

devlet liselerinde okuyan son sınıf öğrencilerinin eğitimsel ve mesleki arzu beklentilerini açıklayan en önemli değişken olarak "ailenin arzusu" bulunmuştur. Ailenin arzusu, sosyo-ekonomik yapı, cinsiyet ve diğer değişkenlerden bağımsız olarak daha anlamlı halde bulunduğu sonucundan yola çıkarak çocuğun aileyi memnun etme, aile tarafından kabul görülecek bir eğitim alma ve mesleğe sahip olma arzusu aslında onun değil ailesinin arzusu olduğu yargısına varılmaktadır (Sönmez,2000:172).

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan "çocuklar bilgi, beceri ve yetenekleri doğrultusunda eğitilmelidir" görüşü doğrultusunda orta öğretim kurumu tercihinde öğrencinin ilgi ve yetenekleri ona yön göstermektedir. Öğrencilerin ilgileri yönünde yeteneğe sahip olması ya da yeteneklerinin olduğu alanlara ilgi duymaları, yapılan rehberlik ve yönlendirme çalışmalarında orta öğretim kurumu tercihinin daha sağlıklı yapılmasında önemli bir etken durumundadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise öğrencilerin ilgilerinin geçici olup olmadığıdır. Çünkü öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun bir mesleğe yönlendirilmelerine yardımcı olmak rehberlik hizmetlerinin önemli bir parçasıdır (Kuzgun, 2000:54-55).

Zeka, cinsiyet, ilgi ve yetenekler, beslenme, sosyo-ekonomik düzey alışkanlıklar, hazır bulunuşluk düzeyi, hane halkı sayısı, aile yapısı, ev ortamı gibi pek çok etken okul başarısının belirleyicisi olmaktadır. Okul başarısı için öğrencinin; kendine, okuluna ve ailesine önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Anne-babanın eğitim seviyesi sahip oldukları meslekleri o da ekonomik durumlarını belirleyicisi olmaktadır. Ekonomik durum da çocuğa verilecek eğitim olanaklarının türünü ve süresini belirlemektedir. Tüm bunların yanı sıra anne-babanın ve öğretmenlerin tutumları ile öğrencinin kendi çabaları okul başarısının asıl belirleyicilerini oluşturmaktadır (Elmacioğlu, 2001: 45-46).

Ailedeki çocuk sayısına göre ailenin büyüklüğü gelir ile orantılıdır. Genellikle gelir ne kadar düşüğe doğurganlık oranı da o kadar yüksektir. Gelir düşüklüğü eğitim olanaklarını kısıtlayan bir etken durumundayken çocuk sayısındaki fazlalık bu durumu daha da pekiştirmektedir. Uygun bir ev ortamının sağlanamaması, ısınma sorunu sağlık sorunları, yeterli beslenememe, evde gerekli çalışma ortamının sağlanamaması aşırı kalabalık evde ders çalışma ortamını engellemekte bu da okul başarısına ve orta eğitime geçişte sınav başarısına yansımaktadır. Kötü konut ve aşırı kalabalık çocuğun ev ödevlerini yapmasını engellediği gibi, kitap okumasını ve yapıcı oyun oynamasını da engellemektedir (Tezcan, 1997: 139).

Sanayileşmiş ülkelerde ve üst orta gelir grubu ülkelerinde lise okullaşma oranları çok yüksek görülmektedir. Bunun bir nedeni de okul-iş yeri işbirliği ile sağlanan meslek eğitiminin (çıraklık eğitimi) okullaşma oranları içine alınmasıdır. Bitirilen son öğretim kurumuna göre Türkiye çapında 100 kişiden yalnızca 6'sı ortaokul mezunu olarak hayata atılmıştır. Bu oranın, diğer öğretim kademelerine göre çok düşük olması, ortaokulun genellikle hayata değil üst eğitime hazırlanmasından ileri gelmektedir. Bu nedenle ortaokul mezunu oranı büyük illerimizde de çok düşük

görülmektedir: İstanbul'da her yüz kadından yalnızca 9'u, Ankara'da 8'i İzmir'de 7'si, Konya'da 2.6'sı ortaokul diplomalıdır (Baloğlu, 1990:44-47).

Orta öğretim kurumları Genel Liseler, Anadolu ve Fen Liseleri, Mesleki ve Teknik Eğitim veren Liseler ve Özel Liseler olarak dört grupta değerlendirildiğinde Genel Liselerin yüksek öğrenime öğrenci hazırlayan dört yıl süreli kurumlar olduğu ve fiziki donanım bakımından yetersiz oldukları görülmektedir. Anadolu ve Fen Liseleri ise yabancı dil ağırlıklı eğitim veren yüksek öğrenime öğrenci hazırlayan 4 yıl süreli ortaöğretim kurumlarıdır. Sınıf mevcutları azdır. Fiziki donanım bakımından özellikle Fen Liseleri daha yeterli durumdadır. Bu kurumlarda görev yapacak öğretmenler sınavla belirlenmektedir. Mesleki ve Teknik Eğitim veren Liseler, belli bir mesleğe yönelik eğitim ve öğretim verilen kurumlardır. Bu kurumlardan mezun olanlar üniversiteye girişte sınavsız geçiş hakkından yararlanabilmektedirler. Fiziki donanım bakımından verilen mesleki eğitimin türüne göre oldukça yeterlidir. Özel Liseler tüm bu özellikler bakımından en fazla imkana sahip kurumlardır. Eğitim paralıdır. Ancak başarılı öğrencilerin sınavla burslu eğitim alma imkanı da mevcuttur. Fiziki donanım bakımından en iyi seviyededir. Yabancı dil ağırlıklı, mesleki eğitim ağırlıklı ya da Fen Lisesi programı uygulayan orta öğretim Kurumlarıdır (<http://www.meb.gov.tr>, 2005).

2006 yılı ÖSS sonuçlarına göre yerleşen aday yüzdesi doğrultusunda en başarılı ilk beş okul türü sırasıyla Diğer Meslek Liseleri, Fen Liseleri, Öğretmen Liseleri, Astsubay Hazırlama Okulları, Özel Fen Liselerinin olduğu görülmektedir. Özellikle son yıllarda Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitim veren orta öğretim kurumlarına olan talep ve bu okullardan mezun olan öğrencilerin üniversiteye girme oranlarında artışlar meydana geldiği gözlemlenmekte ve meslek lisesi öğrencilerinin mezun olduklarında ve üniversiteye girişte genel lise öğrencilerine karşı çok fazla avantajları olduğu belirtilmektedir. Bunlar sırasıyla (<http://www.okulpdr.net>, 2006);

- ❖ Bir meslek sahibi olmaları
- ❖ Eğitimleri esnasında da para kazanmaları
- ❖ Aile bütçelerine katkı
- ❖ ÖSS'ye girebilmeleri
- ❖ Aynı anda hem ÖSS hem de sınavsız geçiş başvuruabilmeleri
- ❖ ÖSS'de başarısız olursa sınavsız geçişle meslek yüksek okulu programlarına yerleşebilmeleri
- ❖ Sadece sınavsız geçişle istedikleri meslek yüksekokullarına yerleşebilmeleri
- ❖ Meslek yüksekokulunu bitirdikten sonra dikey geçişle lisans programına başvuruabilmeleridir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, okul tercihinde etkili olan öğrencilerle ilgili faktörlerin etki durumunu tercih edilen ortaöğretim kurumlarının türüne göre incelemektir. Bu amaca ulaşmak için de şu alt problemler araştırılmıştır.

- 1- Okul tercihinde etkili olan bireysel faktörlerin etki puanları ve etki puanlarına göre sıralaması nasıldır?
- 2- Tercih edilen okul türüne göre bireysel faktörler anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 3- Okul tercihinde etkili olan bireysel faktörler;
 - a) Cinsiyet, b) Anne-babanın eğitim durumu, c) Ailenin geliri, d) Hane halkı nüfusu, e) Okul türü değişkenlerine göre anlamlı fark göstermekte midir?

3. YÖNTEM

Ortaöğretim kurumlarına geçişi etkileyen bazı faktörleri belirlemeyi amaç edinen bu araştırma, var olan durumu betimlemeyi amaçladığından "Tarama Modeli" araştırmasıdır. Bunun yanı sıra öğrencilerin okul tercihinde cinsiyet, beklentiler, ilgi ve yetenekler, meslek seçimi, okul türleri, okullara ait özellikler ve diğer bazı faktörlerin ne, derece etkili olduğu "İlişkisel Tarama Modeli" ile belirlenmeye çalışılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2000: 81).

3.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Sakarya ilinin merkez ilçesi Adapazarı'nda bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaöğretim kurumları ile özel ortaöğretim kurumlarında 2005-2006 eğitim-öğretim yılında kayıt yaptıran ve eğitimine devam eden 9. sınıf (orta öğretim 1. sınıf) öğrencileridir. Bu evrende bulunan 9. sınıf öğrenci sayısı 8451'dir. Bu evrenden tabakalı örnekleme yöntemiyle öğrenciler seçilerek örneklem oluşturulmuştur. Her kurum türü bir tabaka olarak alınmıştır. Her tabakadan evreni temsil yeterliliğine sahip okullar yansızlık kuralına dayalı olarak seçilmiştir. Böylece 523 öğrenci örnekleme oluşturmuştur.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada iki bölümden oluşan bir anket formu kullanılmıştır. Anketin I. bölümünde bağımsız değişkenler ile ilgili bilgi toplama amaçlı "Kişisel Bilgi Formu" bulunurken II. bölümünde okul tercih nedenlerini belirlemeye yönelik beşli likert ölçeğinde hazırlanmış okul tercihinde etkili olan bazı faktörleri içeren "Okul Tercih Nedenleri Formu" yer almaktadır. Okul tercihinde etkili olduğu önceki çalışmalarda belirlenen 13 soru yer almaktadır.

Anket soruları hazırlanırken daha önce yapılmış benzer çalışmalardaki anket örnekleri incelenmiş geliştirilen anket soruları içerik geçerliliğini saptamak için biri Ölçme Değerlendirme, biri Eğitim Programları, biri Eğitim Bilimleri, biri Türk Dili ve Edebiyatı ve ikisi Psikolojik Danışma ve Rehberlik olmak üzere alanlarında uzman toplam altı kişinin görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanların önerileri

doğrultusunda ankette yer alan soruların güvenilir geçerliliğinin test edilmesi hakkında yapılan görüşme sonucunda soruların birbirinden bağımsız olduğu ve bu nedenle de veri toplama aracının geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Yapılan anketler sonucu elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Science) paket programı ile analiz edilmiştir.

Okul türüne göre demografik farklılıkların incelenmesi için iki değişkenli Kay-Kare testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda 0.05 anlamlılık düzeyi temel alınmıştır. Katılımcıların sorulara verdikleri yanıtların tüm sorular için eşit sayıda olması yani tüm katılımcıların tüm soruları yanıtlamış olması ve bir soruya verilen yüksek puanın o sorunun etkisinin daha yüksek olduğunu göstermesi nedeniyle sorunun ölçtüğü özelliğin benimsenme düzeyini gösteren etki puanı hesaplanmıştır. Etki puanı, her bir soruya verilen yanıtların (soru bazında) toplanmasıyla elde edilmiştir.

Okul türüne göre öğrencilerin tercihlerini etkileyen bireysel etmenlerin anlamlı olarak farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesinde Kruskal Wallis Analizi kullanılmıştır.

Öğrencilerin okul tercihini etkileyen faktörlere verdikleri yanıtların cinsiyet , anne ve babanın eğitim durumu , ailenin geliri , hane halkı sayısı ve okul türü değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği istatistiki olarak incelenmiştir. Sözü edilen değişkenlere göre faktör puanlarının normal dağılım göstermemesi nedeniyle değişkenlerin alt düzeylerinin sayısı iki olduğunda Mann Whitney U-Testi, ikiden fazla ise Kruskal Wallis Analizi uygulanmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Ankete Katılan Öğrencilerin Okul Türüne Göre Demografik Farklılıklarına Ait Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları okulun türüne göre demografik özelliklerinin değişimini incelemek amacıyla iki değişkenli Kay-Kare analizi yapılmış. Analiz sonucunda sırasıyla ; annelerin eğitim durumu , kendine ait bir çalışma odası olma durumu , ailenin aylık gelir durumu , hane halkı sayısı ve OKS'ye hazırlık çalışmalarına katılma durumu gibi demografik özelliklerin anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Ankete katılan Anadolu ve Fen Liseleri ile Özel Liselerdeki öğrenci annelerinin eğitim seviyesinin yüksek, Genel Lise ve Meslek Liselerindeki öğrenci annelerinin eğitim seviyesinin ise düşük olduğu, öğrencilerin büyük bir kısmının kendine ait bir çalışma odasının olduğu, ailelerin çoğunluğunun orta gelir grubuna ait oldukları, alt gelir grubundaki ailelerin çoğunluğunun Genel Liseler ile Meslek Liselerindeki öğrenci aileleri, üst gelir grubundaki ailelerin ise sadece Özel Liselerdeki aileler olduğu, Genel ve Meslek Liselerindeki öğrenci ailelerinin büyük çoğunluğunun hane halkı sayısının 4 ve üzerinde olduğu, Anadolu

ve Fen Liseleri ile Özel Liselerdeki öğrenci ailelerinin büyük çoğunluğunun hane halkı sayısının ise 3 ve altında olduğu, ankete katılan öğrencilerin büyük bir kısmının ortaöğretim kurumları öğrenci seçme ve yerleştirme sınavı (OKS) için hazırlık çalışmalarına katıldığı çalışmalara katılım oranının düşük olduğu okul türlerinin ise Genel Liseler ile Meslek Liselerinin olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar Tablo 1'de belirtilmektedir.

4.2. Okul Tercihini Etkileyen Ankette Yer Alan Öğrencilerle İlgili Faktörlerin Etki Puanları

Tablo 2 incelendiğinde okul tercihine en fazla etki eden öğrencilerle ilgili faktörün öğrencinin kendi istek ve beklentileri olduğu görülmektedir. Etkisi diğer bireysel faktörler arasında en az olan faktör ise arkadaşlarının tercih ettiği okul olmasıdır. Etki puanı doğrultusunda etkisi en fazla olan bireysel faktörden başlayarak tüm bireysel faktörler sırasıyla öğrencinin; 1.Kendi istek ve beklentileri, 2.Ailesinin istek ve beklentileri, 3.Sahip olmak istediği meslek, 4. Okul başarısı, 5.İlgi ve yetenekleri, 6.Ailesinin ondan sahip olmasını istediği meslek, 7.Basın, yayın organlarından ortaöğretim kurumları hakkında edindiği bilgiler, 8.Cinsiyeti, 9.Öğretmenlerinin istek ve beklentileri, 10.Akraba, tanıdık ve komşularının beklenti ve istekleri 11.Mezun olduğu ilköğretim okulunda (8. sınıfta) okul tercihi için yapılan rehberlik ve yönlendirme çalışmaları, 12.Ailesinin ekonomik durumu 13.Arkadaşlarının bu okulu tercih etmeleridir.

Yukarıdaki sıralamadan da görüleceği gibi ilk sıralarda öğrencinin kendisinin ve ailesinin istek ve beklentileri, sahip olmak istediği meslek ve bunları gerçekleştirmesine imkan sağlayacak olan okul başarısı ile ilgi ve yetenekleri yer almaktadır. Son sıralarda ise arkadaşlarının okul tercihleri, ailesinin ekonomik durumu, yapılan rehberlik ve yönlendirme çalışmaları öğretmenlerinin istek ve beklentileri ile cinsiyetidir.

Buna göre öğrencilerin okul tercihinde kendilerinin ve ailelerinin istek ve beklentileri ile bireysel bazı özellikleri daha çok etkili olurken ailesi dışındaki yakın çevresinin istek ve beklentileri, görüşleri, yönlendirmeleri ve cinsiyeti daha az etkili olmaktadır. Bununla ilgili iki olası sonuçtan bahsedilebilir. Birincisi aileler çocuklarıyla özellikle okul seçiminde yakından ilgili oldukları ve çocuklarının isteklerine saygılı oldukları düşünülebilir. Öğrencilerin de kendi yetenek ve başarılarının farkında oldukları yani seçimlerini bilinçli yaptıkları söylenebilir. İkinci sonuç ise öğrencilerin arkadaşlarına bağlılıkları aynı okula gitmeyi isteyecek kadar çok olmayabilir. Öğrencilerin öğretmenleri ve mezun oldukları ilköğretim okullarındaki rehberlik servisi ile ilişkilerinin zayıf olduğu, hatta çoğunun geldiği okulda rehberlik servisinin bile olmadığı, rehberlik servisinin olan okullardaki öğrencilerde ise yönlendirme konusunda fazla etkili olmadığı görülmektedir. Cinsiyetlerinin de okul seçiminde onları etkilemediği, kız öğrencilerin kız liselerini tercih etmelerinin nedeninin cinsiyetleri değil kendilerinin ve ailelerinin istek ve beklentilerinin olduğu söylenebilir.

4.3. Demografik Değişkenlere Göre Okul Tercihine Etki Eden Öğrencilerle İlgili Faktörlerin Farklılığı

Öğrencilerin faktörlere verdikleri yanıtların cinsiyet, anne-baba eğitim durumu aile geliri, hane halkı sayısı, okul türü değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Analiz sonuçları her bir demografik değişken için bireysel ve okullara ait faktörlere göre ayrı ayrı verilmiştir.

Öğrencilerle ilgili faktörlerin cinsiyete göre Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 3’de incelendiğinde bireysel etmenlerle ilgili olarak faktör 3, 5, 6, 11, 12 ve 13’ün öğrencilerin cinsiyetleri açısından anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Bu durum erkek öğrencileri okul tercihlerinde, sahip olmak istedikleri mesleğin, ilgi ve yeteneklerinin, okul başarılarının, rehberlik ve yönlendirme çalışmalarının, ailelerinin onlardan sahip olmalarını istedikleri mesleğin ve orta öğretim kurumları hakkında edindiği bilgilerin, kız öğrencilere kıyasla daha fazla etkilediğini göstermektedir (kız = 335, erkek = 188).

Annenin eğitim durumunun öğrencinin okul tercihine olan etkisi öğrencilerle ilgili faktörler açısından incelendiğinde faktör 3, 8, 11, 13’de anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. İlkokul mezunu annelerin çocukları ile yüksekokul veya üniversite mezunu annelerin çocukları, lise mezunu annelerin çocuklarına göre okul tercihi yaparken sahip olmak mesleği daha fazla ön planda tutarken, yüksekokul veya üniversite mezunu annelerin çocuklarını ise diğer okullardan mezun annelerin çocuklarına göre okul tercihi yaparken öğretmenlerinin istek ve beklentilerinin, rehberlik ve yönlendirme çalışmalarının ve basın yayın organlarından ortaöğretim kurumları hakkında edindiği bilgilerin daha fazla etkilemiş olduğu görülmektedir (ilkokul mezunu=265, ortaokul mezunu=84 lise mezunu=122, üniversite-yüksekokul mezunu=36).

Babanın eğitim durumunun öğrencinin okul tercihine olan etkisi öğrencilerle ilgili faktörler arasında incelendiğinde faktör 2,6,7,8,11’de anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre, “cinsiyet”, ilkokul mezunu babaların çocuklarını daha fazla etkilemektedir. “Ailenin istek ve beklentileri”, ortaokul mezunu babaların çocuklarını daha fazla etkilemektedir. “Okul başarısı”, “öğretmenlerinin istek ve beklentileri”, “yapılan rehberlik ve yönlendirme çalışmaları” ise orta öğretim kurumu tercihinde yüksekokul-üniversite mezunu babaların çocuklarını daha fazla etkilemekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır (ilkokul mezunu=155, ortaokul mezunu=107 , lise mezunu=137 , üniversite-yüksekokul mezunu=121).

Ailenin aylık gelir durumunun öğrencinin okul tercihine olan etkisi öğrencilerle ilgili faktörler arasında incelendiğinde faktör 3, 4, 5, 6, ’da anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu duruma göre orta öğretim kurumu tercihinde, “sahip olmak istediği meslek”, “ilgi ve yetenekleri”, “okul başarısı”, ailesi üst gelir grubunda olan çocukları daha fazla etkilemektedir. “Ailesinin ekonomik durumu”

ise orta öğretim kurumu tercihinde ailesi alt gelir grubunda olan çocukları daha fazla etkilemektedir (Alt gelir grubu=124 , Orta gelir grubu=340 Üst gelir grubu=59).

Hane halkı sayısı durumunun öğrencinin okul tercihine olan etkisi öğrencilerle ilgili faktörler arasında incelendiğinde faktör 2, 12, 13 ’de anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre orta öğretim kurumu tercihinde etkili olan bireysel faktörlere bakıldığında, “cinsiyet”, “ailesinin ondan sahip olmasını istediği meslek”, orta öğretim kurumu tercihinde ailesi kalabalık olan öğrencileri daha fazla etkilerken, “basın-yayın organlarından orta öğretim kurumları hakkında edinilen bilgiler” ailesi kalabalık olmayan öğrencileri daha fazla etkilemektedir (3 ve 4 kişi=193 , 5 ve üzeri kişi=327).

Okul türü durumunun öğrencinin okul tercihine olan etkisi öğrencilerle ilgili faktörler arasında incelendiğinde faktör 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12 ’de anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Buna göre orta öğretim kurumu tercihinde etkili olan bireysel faktörlere bakıldığında, “kendi istek ve beklentileri”, “ilgi ve yetenekleri”, “okul başarısı”, “ailesinin istek ve beklentileri”, “öğretmenlerinin istek ve beklentileri”, Anadolu Liselerini, Fen Liselerini ve Genel Liseleri tercih eden öğrencileri orta öğretim kurumu tercihinde daha fazla etkilemiştir. “Cinsiyet”, yapılan rehberlik ve yönlendirme çalışmaları ise sadece Anadolu Liseleri ve Fen Liselerini tercih eden öğrencileri, orta öğretim kurumu tercihinde daha fazla etkilemiştir. “Sahip olmak istediği meslek”, ailesinin ekonomik durumu”, Özel Liseleri tercih eden öğrencileri, orta öğretim kurumu tercihinde daha fazla etkilemiştir. Ailesinin sahip olmasını istediği meslek ise Anadolu Liselerini, Fen Liselerini ve Mesleki ve Teknik Eğitim veren Liseleri tercih eden öğrencileri, daha fazla etkilemiştir (Anadolu ve Fen Liseleri=60, Genel Liseleri=107 , Meslek Liseleri=203 , Özel Liseleri=153).

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Tercih edilen okul türüne göre bireysel faktörler incelendiğinde, Genel Liseleri, Anadolu ve Fen Liselerini, Mesleki ve Teknik Eğitim veren Liseleri ve Özel Liseleri tercih eden öğrencileri benzer faktörlerin etkilediği görülmüştür. Kısaca tercih edilen ortaöğretim kurumu türüne göre tercih sırasında etkili olan faktörler arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Erkek öğrencilerin meslek sahibi olma düşüncesini orta öğretim kurumu tercihinde daha ön planda tuttukları görüşüne varılabilir.

Kız öğrencilerin orta öğretim de alacakları eğitime aileleri veya kendileri tarafından fazla önem verilmediği, üniversite eğitiminin ve meslek sahibi olmanın

zorunluluğunu duymadıkları, ya da bu konularda kız öğrencilere de önem verildiği ancak erkek öğrencilerin daha ön planda tutulduğu düşünülebilir.

Annenin eğitim seviyesinin yüksekliğinin orta öğretim kurumu tercihinde öğrencilerin daha bilinçli hareket etmelerine, annenin eğitim durumunun düşüklüğünün ise bir an önce meslek sahibi olma yönünde hareket etmelerine neden olduğu düşünülebilir. Annenin eğitim seviyesinin düşük olması çocuklarının meslek sahibi olma ve dini eğitim alma yönünde bir çaba içinde oldukları, bunun annenin eğitim seviyesiyle yakından ilgili olduğu görüşüne varılabilir.

Yüksekokul-üniversite mezunu annelerin çocuklarının ortaöğretim sonrasını düşünerek kurum tercihi yaptıkları söylenebilir.

Babanın eğitim durumu yükseldikçe orta öğretim kurumu tercihinde öğrencilerin daha bilinçli hareket ettikleri söylenebilir. Özellikle kız çocukların üzerinde babanın otorite kurmasıyla bağlantılı olduğu düşünülürse, babanın eğitim seviyesinin düşüklüğünün çocuklarına sunduğu eğitim imkanlarını kısıtlamasına yol açtığı söylenebilir.

Ailesinin ekonomik durumunun öğrencinin okul tercihinde, özellikle ailesi alt gelir grubunda olan öğrencileri olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Kalabalık ailelerin çocuklarını orta öğretim kurumu tercihi yaparken cinsiyet ve meslek sahibi olma düşüncesinin sınırladığı, kalabalık olmayan ailelerin çocuklarını ise okullar hakkında edindiği bilgilerin sınırladığı söylenebilir.

Genel olarak demografik değişkenlere göre orta öğretim kurumu tercihinde etkili olan bireysel ve orta öğretim kurumlarına ait faktörlere bakıldığında, anne-babanın eğitim ve gelir seviyesinin çocuklarına sundukları eğitim imkanları ve tutum ve yargılarında, çocuklarının orta öğretim kurumu tercihinde daha bilinçli olmalarında etkili olduğu bu etkinin eğitim ve gelir seviyesi yüksekliği ve düşüklüğü ile orantılı olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak orta öğretim kurumu tercihinde öğrenci ailelerine ait özelliklerin diğer faktörler üzerinde etkisi olduğu ve bunların da öğrencilerin tercihlerine yön verdiği görüşüne varılabileceği söylenebilir.

5.2. Öneriler

1. Orta öğretim kurumu tercihi konusunda çocuklarını daha doğru şekilde yönlendirebilmeleri için anne-babalar daha fazla bilinçlendirilmeli, bu yönde rehberlik çalışmaları yapılmalıdır.

2. Kız öğrencilerin de bir meslek sahibi olmaları yönünde orta öğretim kurumu tercihi yapmaları yönünde öğrenciler ve aileleri okul rehberlik servisleri tarafından bilgilendirilmelidir.

3. Özellikle anne ve babalarının eğitim seviyesi düşük olan ve kalabalık ailerden gelen öğrencilerin orta öğretim kurumu tercihine yönelik rehberlik ve yöneltme çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmelidir.

4. Orta öğretim kurumu tercihinde, ailenin ekonomik durumunun, öğrencinin ilgi ve yetenekleri ile okul başarısının önüne geçmesini engellemek için tüm orta öğretim kurumlarının aynı fiziki ve eğitim olanaklarına sahip olması sağlanmalı böylelikle devlet okulları ile özel okullar arasındaki fark ortadan kaldırılmalıdır.

5. Yapılan rehberlik ve yöneltme çalışmaları sadece Anadolu ve Fen Liselerini tercih eden öğrencilere yönelik olmamalı. Her öğrencinin kendi ilgi ve yeteneklerini fark etmesi sağlanarak orta öğretim kurumu tercihinde öğrencilerin doğru seçim yapmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- ARSLAN, M. (2005). “Bazı Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye’de Zorunlu Eğitimde Yönlendirme Çalışmalarının Değerlendirilmesi”.
<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/148/10.htm>(Erişim Tarihi:27.11.2005)
- BALOĞLU, Z. (1990). “Türkiye’de Eğitim, Sorunlar ve Değişme, Yapısal Uyum Önerileri”, Türkiye Sanayiciler ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) Yayınları İstanbul
- ELMACIOĞLU, T. (2001). *Hayatın Bütününde Başarı*, Beyaz Yayınları İstanbul –
- ELMACIOĞLU, T. (1998). *Başarıda Aile Faktörü*, Hayat Yayınları, İstanbul
- FURKAN, M. (2003). “İlköğretim Bitti Şimdi Sıra Lise: Ama Hangisine?” Aile Eğitim Danışmanlığı Bülteni, Sayı 19, Mayıs, s: 10-11
- GÖK, F. (1999). “75. Yılda Eğitim”, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- KARASAR, N. (2000). “Bilimsel Araştırma Yöntemi”, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KUZGUN, Y. (2000). “İlköğretimde Rehberlik”, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- MEB. (2006) Orta Öğretim Genel Müdürlüğü, “Milli Eğitim Temel Kanunu”.
<http://ogm.meb.gov.tr/gos-kanun.asp>(Erişim Tarihi:10.01.2006)
- OKS Rehberlik , “Bakanlıklardan Devralınan Meslek Liseleri”, 2006
<http://www.okulpdr.net/digerleri.htm> (Erişim Tarihi:20.01.2006)
- SÖNMEZ, V. (2000). “Öğretmenlik Mesleğine Giriş”, Pegem A Yayıncılık Ankara.
- TAN, M. (2000). “Kadın Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset”, Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.İstanbul.
- TEZCAN, M. (1997). “Eğitim Sosyolojisi”, 11. Baskı, Ankara.
- YÖRÜKOĞLU, A. (1997). “Değişen Toplumda Aile ve Çocuk” Özgür Yayınları İstanbul

Tablo 1. Öğrencilerin Okul Türüne Göre Demografik Farklılıkları

Demografik Farklılıklar	Okul Türü				x ²		
	Anadolulu ve Fen Liseleri	Genel Liseler	Meslek Liseleri	Özel Liseler			
Annenin Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değili	1	1	13	16	156,83* (sd=12)	
	İlkokul	12	70	132	51		265
	Ortaokul	4	24	31	25		84
	Lise	26	12	26	58		122
	Yüksekokul-Üniversite	17	0	1	18		36
	Toplam	60	107	203	153		523
Kendine Alt Bir Çalışma Olsun Olma Durumu	Evet	56	71	128	136	391	47,33* (sd=3)
	Hayır	4	36	75	16	131	
	Toplam	60	107	203	152	522	
Ailenin aylık Gelir Durumu	Alt	4	35	76	9	124	113,96* (sd=6)
	Orta	35	71	120	100	340	
	Üst	7	1	7	44	59	
	Toplam	60	107	203	153	523	
	3 ve Altı	37	27	55	74	193	
Hane Halkı Sayısı Durumu	4 ve Üstü	22	80	146	79	327	39,52* (sd=3)
	Toplam	59	107	201	153	520	
	3 ve Altı	1	44	70	24	139	
OKS İçin Hazırlık Çalışmalarına Katılma Durumu	Evet	1	44	70	24	139	46,68* (sd=3)
	Hayır	59	63	133	129	384	
	Toplam	60	107	203	153	523	

Tablo 2. Öğrencilerin Kendileriyle İlgili Faktörlerin Yer Aldığı Sorulara Verdikleri Yanıtların Etki Puanına Göre Sıralanmış Dağılımları

Etki Puanı Sırası	Faktör Sıra No	Okul Tercihini Etkileyen Öğrencilerle İlgili Faktörler	Etki Değerleri										Etki Puanı
			Hiç etkili olmadı		Az etkili oldu		Kararsızım		Çoğunlukla etkili oldu		Tamamen etkili oldu		
			f	%	F	%	f	%	f	%	f	%	
1	F 1	Kendi istek ve beklentilerim	120	22.9	100	19.1	61	11.7	151	28.9	90	17.2	1557
2	F 7	Ailemin istek ve beklentileri	152	29.1	116	22.2	32	6.1	134	25.6	89	17.0	1461
3	F 3	Sahip olmak istediğim meslek	181	34.6	89	17.0	45	8.6	113	21.6	95	18.2	1421
4	F 6	Okul başarıml	180	34.4	96	18.4	49	9.4	119	22.8	79	15.1	1390
5	F 5	İlgi ve yeteneklerim	212	40.5	101	19.3	50	9.6	93	17.8	67	12.8	1271
6	F 12	Ailemin sahip olmamı istediği meslek.	261	49.9	86	16.4	42	8.0	75	14.3	59	11.3	1154
7	F 13	Basın,yayın organlarından ortaöğretim kurumları hakkında edindiğim bilgiler	315	60.2	74	14.1	49	9.4	65	12.4	20	3.8	970
8	F 2	Cinsiyetim.	356	68.1	50	9.6	18	3.4	50	9.6	48	9.2	950
9	F 8	Öğretmenlerimin istek ve beklentileri	322	61.6	85	16.3	34	6.5	55	10.5	27	5.2	949
10	F 9	Akraba, tanıdık ve komşularımızın beklenti ve istekleri	325	62.1	91	17.4	23	4.4	51	9.8	33	6.3	945
11	F 11	Yapılan rehberlik ve yönlendirme çalışmaları	322	61.6	101	19.3	34	6.5	49	9.4	17	3.3	907
12	F 4	Ailemin ekonomik durumu	340	65.0	91	17.4	22	4.2	39	7.5	30	5.7	894

112

13	F 10	Arkadaşlarımın bu okulu tercih etmeleri	362	69.2	87	16.6	16	3.1	38	7.3	20	3.8	836
----	------	---	-----	------	----	------	----	-----	----	-----	----	-----	-----

Tablo 3. Değişkenlerin Durumlarına Göre Etkili Olan Öğrencilerle İlgili Faktörler

Öğrencilerle İlgili Faktörler		Mann Whitney U-Testi Sonuçları		Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları							
		İki Düzeyli Değişkenler		İki'den Çok Düzeyli Değişkenler							
		Cinsiyet	Hane Halkı Sayısı	Annenin Eğitim Durumu		Babanın Eğitim Durumu		Ailenin Gelir Durumu		Okul Türü	
F 1	Kendi istek ve beklentilerim	28737.50	29709.00	5.61	—	6.01	—	1.41	—	*22.13	A-B,A-C A-D,B-C
F 2	Cinsiyetim.	29809.50	*28443.50	7.78	—	*11.34	a-c a-d	2.19	—	*18.15	A-B,A-C A-D
F 3	Sahip olmak istediğim meslek	*26682.00	30421.50	*10.45	a-c c-d	2.72	—	*20.08	Alt-Üst Orta-Üst	*37.76	A-D,B-D C-D
F 4	Ailemin ekonomik durumu	29863.50	30646.50	4.35	—	6.87	—	*7.142	Alt-Orta	*19.22	A-D,B-D C-D
F 5	İlgi ve yeteneklerim	*27404.50	30624.50	5.97	—	0.30	—	*14.03	Alt-Üst Orta-Üst	*30.46	A-B,A-C A-D,B-C
F 6	Okul başarıml	*27549.50	30909.50	4.50	—	*11.87	a-d b-d c-d	*7.18	Alt-Üst Orta-Üst	*67.13	A-B,A-C A-D,B-C
F 7	Ailemin istek ve beklentileri	31299.00	30839.50	3.67	—	*7.879	b-c b-d	1.51	—	*20.62	A-C,A-D B-C,B-D
F 8	Öğretmenlerimin istek ve beklentileri	29867.50	30016.50	*9.20	a-d b-d c-d	*13.76	a-d b-d c-d	2.89	—	*23.43	A-B,A-C A-D,B-D
F 9	Akraba, tanıdık ve komşularımızın beklenti ve istekleri	30231.00	30056.00	5.17	—	3.82	—	0.21	—	4.54	—
F 10	Arkadaşlarımın bu okulu tercih etmeleri	29165.00	31519.50	1.53	—	6.91	—	3.04	—	5.26	—

113

F 11	Yapılan rehberlik ve yönlendirme çalışmaları.	*28160.50	30925.50	*11.12	a-d b-d c-d	*8.33	a-d b-d c-d	2.70	*18.07	A-B,A-C A-D
F 12	Ailenin sahip olmaması istediği meslek.	*26636.50	*27913.50	4.42	—	4.90	—	18.63	*26.28	A-B,A-C B-C,C-D
F 13	Basın,yayın organlarından ortaöğretim kurumları hakkında edindiğim bilgiler	*26748.50	*28332.50	*15.89	a-d b-d c-d	6.27	—	2.10	*44.42	A-B,A-C A-D

P<0,05

a ilkökul mezunu
b ortaokul mezunu

c lise mezunu
d yüksekökul –üniversite mezunu

A Anadolü ve Fen Liseleri
B Genel Liseler

C Meslek Liseleri
D Özel Liseler

İLETİŞİM ADRESİ

Gönül CENGİZ
Yeni Mah. Beştepeler Sok.
Arzu Blokları A Blok No:46, D:7
54300 Hendek / Sakarya
e-posta: gonulcengiz54@hotmail.com

Yrd.Doç.Dr.Osman Titrek
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
54300 Hendek / Sakarya
e-posta: otitrek@sakarya.edu.tr

Yrd.Doç.Dr. Özcan Erkan AKGÜN
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü
54300 Hendek / Sakarya
e-posta: oakgun@sakarya.edu.tr